

ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΣΕ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, στις 2 Νοεμβρίου 2016, με την εξής σύνθεση : Ανδρονίκη Θεοτοκάτου, Πρόεδρος, Ιωάννης Σαρμάς, Σωτηρία Ντούνη, Χρυσούλα Καραμαδούκη, Μαρία Βλαχάκη, Άννα Λιγωμένου, Αγγελική Μαυρουδή και Κωνσταντίνος Κωστόπουλος, Αντιπρόεδροι, Γεώργιος Βοΐλης, Ασημίνα Σαντοριναίου, Ελένη Λυκεσά, Σταμάτιος Πουλής, Κωνσταντίνα Ζώη, Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα, Αγγελική Μυλωνά (εισηγήτρια), Γεωργία Τζομάκα, Θεολογία Γναρδέλλη, Κωνσταντίνος Εφεντάκης, Αγγελική Πανουτσακοπούλου, Δέσποινα Τζούμα, Δημήτριος Τσακανίκας, Ευφροσύνη Παπαθεοδώρου, Κωνσταντίνος Παραθύρας, Ασημίνα Σακελλαρίου, Αργυρώ Μαυρομάτη, Ευαγγελία Σεραφή και Ειρήνη Κατσικέρη, Σύμβουλοι. Γραμματέας η Ελένη Αυγουστόγλου.

Γενικός Επίτροπος Επικρατείας : Μιχαήλ Ζυμής.

Για να δικάσει την, από 13.2.2014, αίτηση του του ..., κατοίκου (οδός), ο οποίος παραστάθηκε μετά του πληρεξουσίου δικηγόρου του Χαράλαμπου Χρυσανθάκη (Α.Μ./Δ.Σ.Α. 11855), για αναίρεση της 4414/2013 οριστικής απόφασης του IV Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Κ α τ ά : 1) του Ελληνικού Δημοσίου, το οποίο εκπροσωπεί ο Υπουργός Οικονομικών, ο οποίος παραστάθηκε δια του Παρέδρου του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους Νικολάου Καραγιώργη και 2) του Ν.Π.Δ.Δ. «Ιερός Ναός ...», νομίμως εκπροσωπούμενου από τον Πρόεδρο του Εκκλησιαστικού

Συμβουλίου του, ο οποίος εμφανίστηκε χωρίς πληρεξούσιο δικηγόρο στο ακροατήριο και δήλωσε ότι επιθυμεί να συζητηθεί η υπόθεση.

Με την .../4.9.2009 πράξη των Οικονομικών Επιθεωρητών της Διεύθυνσης Οικονομικής Επιθεώρησης Αθηνών καταλογίστηκε ο ήδη αναιρεσείων με το ποσό των 135.465,27 ευρώ, για την αποκατάσταση ισόποσου ελλείμματος που φέρεται ότι διαπιστώθηκε στη χρηματική διαχείριση του Ιερού Ναού ... κατά την τριετία 1999 - 2001, αλληλεγγύως και εις ολόκληρον με τον, όταν αυτοί κατείχαν τη θέση του Προέδρου του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και του Ταμιά, αντίστοιχα, του Ιερού αυτού Ναού, καθώς και με τις αναλογούσες στο ποσό αυτό προσαυξήσεις, ύψους 168.347,16 ευρώ, ήτοι συνολικώς με το ποσό των 303.812,43 ευρώ.

Με την αναιρεσιβαλλόμενη 4414/2013 απόφαση του IV Τμήματος απορρίφθηκε έφεση των ιδίων κατά της ως άνω καταλογιστικής πράξης, ως αβάσιμη στην ουσία της.

Με την αίτηση που κρίνεται και για τους λόγους που αναφέρονται σ' αυτή ζητείται η αναίρεση της προεκτεθείσας απόφασης.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε, το Δικαστήριο άκουσε :

Τον πληρεξούσιο δικηγόρο του αναιρεσείοντος, ο οποίος ζήτησε την παραδοχή της αίτησης αναίρεσης.

Τον εκπρόσωπο του Ελληνικού Δημοσίου, ο οποίος ζήτησε την απόρριψη της αίτησης αναίρεσης. Και

Το Γενικό Επίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ο οποίος πρότεινε την απόρριψη της αίτησης αναίρεσης.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη, με παρόντες τους δικαστές που έλαβαν μέρος στη συζήτηση της υπόθεσης, εκτός από την Αντιπρόεδρο και ήδη Γενική Επίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο Χρυσούλα Καραμαδούκη και τις Συμβούλους Ασημίνα Σαντοριναίου, Ελένη Λυκεσά και Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα, που είχαν κώλυμα (άρθρα 11 παρ. 2 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 4129/2013 και 78 παρ. 2 του π.δ. 1225/1981).

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα και

Σκέφθηκε σύμφωνα με το νόμο

Αποφάσισε τα ακόλουθα :

1. Η υπό κρίση αίτηση αναίρεσης, για την οποία έχει καταβληθεί το νόμιμο παράβολο (βλ. ... Σειράς Θ' Διπλότυπο Είσπραξης τύπου Α' της Δ.Ο.Υ. ...), ασκήθηκε νομότυπα και εμπρόθεσμα και κατά συνέπεια είναι τυπικά δεκτή και πρέπει να εξετασθεί περαιτέρω κατά το παραδεκτό και βάσιμο των λόγων της.

2. Με την προσβαλλόμενη απόφαση απορρίφθηκε έφεση του ήδη αναιρεσείοντος και του κατά της .../4.9.2009 πράξης των Οικονομικών Επιθεωρητών της Διεύθυνσης Οικονομικής Επιθεώρησης Αθηνών, με την οποία καταλογίστηκε ο ήδη αναιρεσείων με το ποσό των 135.465,27 ευρώ, για την αποκατάσταση ισόποσου ελλείμματος που φέρεται ότι δημιουργήθηκε στη χρηματική διαχείριση του Ιερού Ναού ... κατά την τριετία 1999 - 2001, αλληλεγγύως και εις ολόκληρον με τον, όταν αυτοί κατείχαν τη θέση του Προέδρου του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και του Ταμία, αντίστοιχα, του

Ιερού αυτού Ναού, καθώς και με τις αναλογούσες στο ποσό αυτό προσαυξήσεις, ύψους 168.347,16 ευρώ, ήτοι συνολικώς με το ποσό των 303.812,43 ευρώ.

3. Με την υπό κρίση αίτηση ο αναιρεσείων επιδιώκει την εξαφάνιση της προσβαλλόμενης απόφασης προβάλλοντας, κατ' εκτίμηση του οικείου δικογράφου, : α) Εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή των διατάξεων : 1) του άρθρου 9 του Κανονισμού 8/1979 της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος και των άρθρων 54 και 56 του ν. 2362/1995, σε συνδυασμό με τις διατάξεις του άρθρου 25 παρ. 1 του Συντάγματος, με την ειδικότερη αιτίαση ότι το δικάσαν Τμήμα δεν στάθμισε το γεγονός ότι οι δαπάνες για τις οποίες αυτός καταλογίστηκε είναι πραγματικές και έγιναν για την εξυπηρέτηση θρησκευτικών σκοπών, συγκεκριμένα για την ανέγερση Πνευματικού Κέντρου, το κόστος κατασκευής του οποίου, ως ημιτελούς κτηρίου, στις 31.12.2001 προσδιορίστηκε, με τη .../18.1.2010 έκθεση εκτίμησης του Σώματος Ορκωτών Εκτιμητών, σε 132.950,06 ευρώ, ενώ η αξία του σε 134.000,00 ευρώ, καθώς και το γεγονός ότι με την .../2013 απόφαση του Α' Τριμελούς Εφετείου ... κηρύχθηκε αθώος για τις αποδιδόμενες σ' αυτόν πράξεις της παράνομης ιδιοποίησης ξένων κινητών πραγμάτων, οι οποίες αποτελούν και τη δικαιολογητική βάση της εκδοθείσας εις βάρος του καταλογιστικής πράξης, 2) της παρ. 5 του άρθρου 16 του Κανονισμού 100/1998 «Περί συστάσεως Εκκλησιαστικής Κεντρικής Υπηρεσίας Οικονομικών» (Α' 261), με την ειδικότερη αιτίαση ότι μη νομίμως το δικάσαν Τμήμα έκρινε ότι ο Επιθεωρητής έφερε νομίμως την ιδιότητα του Οικονομικού Επιθεωρητή της Εκκλησίας ενώ ήταν συνταξιούχος, όπως ο ίδιος ομολογεί, ως εκ τούτου η συνταχθείσα απ' αυτόν έκθεση είναι ανυπόστατη, η δε στηριχθείσα σ' αυτή μεταγενέστερη έκθεση των Οικονομικών Επιθεωρητών, μη

νόμιμη, 3) του άρθρου 9 του Κανονισμού 8/1979 «Περί Ιερών Ναών και Ενοριών» της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος, καθόσον μη νομίμως η προσβαλλόμενη απόφαση δέχτηκε ότι η ευθύνη του είναι ανεξάρτητη και αυτοτελής έναντι της τυχόν ευθύνης που υπέχουν τα λοιπά μέλη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, β) Ανεπαρκή αιτιολογία της προσβαλλόμενης απόφασης, με τις ειδικότερες αιτιάσεις : 1) της μη τεκμηρίωσης με σαφήνεια των τελικώς καταλογισθέντων εις βάρος του ποσών και 2) της ελλιπούς στοιχειοθέτησης της απορριπτικής κρίσης ως προς τον προβληθέντα ισχυρισμό του περί συνδρομής στο πρόσωπό του συγγνωστής πλάνης.

4. Σύμφωνα με την προβλεπόμενη ρητώς στο άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος, όπως ισχύει μετά την αναθεώρησή του με το Ψήφισμα της 6.4.2001 της Ζ΄ Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων, αρχή της αναλογικότητας, όταν θεσπίζονται ή επιβάλλονται δυσμενή μέτρα σε βάρος προσώπων, απαιτείται τα μέτρα αυτά να είναι συναφή με τον επιδιωκόμενο σκοπό και αναγκαία για την επίτευξή του, δηλαδή να μην υπερβαίνουν το επιβαλλόμενο μέτρο. Όλα τα μέσα άσκησης της κρατικής εξουσίας, ο νόμος, η δικαστική απόφαση και η διοικητική πράξη, πρέπει να πληρούν τα κριτήρια της εν λόγω αρχής, να είναι δηλαδή : α) πρόσφορα, ήτοι κατάλληλα για την πραγμάτωση του επιδιωκόμενου σκοπού και β) αναγκαία, υπό την έννοια ότι για την πραγμάτωση του επιδιωκόμενου δημοσίου σκοπού η αναμενόμενη ωφέλεια από το επιλεγέν μέτρο να υπερβαίνει καταφανώς την επερχόμενη από αυτό βλάβη. Σε αντίθετη περίπτωση, αν το επιβαλλόμενο μέτρο είναι τέτοιας έντασης και διάρκειας που υπερακοντίζει καταδήλως τον επιδιωκόμενο σκοπό, συνεπάγεται, δηλαδή, μειονεκτήματα που είναι δυσανάλογα προς τα

πλεονεκτήματα που απορρέουν από την εξυπηρέτηση του δημοσίου σκοπού, αυτό αντίκειται στην ως άνω συνταγματική αρχή και η διάταξη που το προβλέπει ή η πράξη που το επιβάλλει είναι, ως εκ τούτου, ανίσχυρη (βλ. Ε.Σ. Ολομ. 1196/2009, 2712/2008, 2437/2007, 2287/2005, 1492/2002, ΣτΕ Ολομ. 229, 228/2014. Α.Π. Ολομ. 5/2013).

5. Η Εκκλησία της Ελλάδος και οι οργανωτικές υποδιαιρέσεις της, μολονότι χαρακτηρίζονται ως ν.π.δ.δ. «κατά τας νομικές αυτών σχέσεις» (άρθρο 1 παρ. 4 του ν. 590/1977 «Περί του Καταστατικού Χάρτου της Εκκλησίας της Ελλάδος» Α', 146), είναι φορείς του θεμελιώδους δικαιώματος στη θρησκευτική ελευθερία (άρθρα 13 του Συντάγματος και 9 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών) και ως εκ τούτου κάθε περιορισμός που επέρχεται με κοινό νόμο στην οργανική και λειτουργική ανεξαρτησία τους (πλην όσων προβλέπονται στο άρθρο 3 του Συντάγματος) υπόκειται στον έλεγχο της τήρησης των επιβαλλόμενων από την αρχή της αναλογικότητας υποχρεώσεων (βλ. και ΕΔΔΑ Holy Synod of the Bulgarian Orthodox Church V. Bulgaria 22.1.2009, ΕΔΔΑ Siebenhaar C. Allemagne 20.6.2011, ΕΔΔΑ Reuter C. Allemagne 6.12.2011, ΕΔΔΑ Muller C. Allemagne 6.10.2005, ΕΔΔΑ Fernández Martinez V. Spain 12.6.2014, ΕΔΔΑ Schüth C. Allemagne 23.9.2010, ΕΔΔΑ Obst C. Allemagne 23.9.2010).

6. Η Εκκλησία της Ελλάδος και οι οργανωτικές υποδιαιρέσεις της είναι αυτοχρηματοδοτούμενα νομικά πρόσωπα ειδικού σκοπού, εκτός από τις περιπτώσεις για τις οποίες αυτά επιχορηγούνται ή χρηματοδοτούνται από εθνικούς ή ευρωπαϊκούς πόρους. Ειδικότερα, το άρθρο 5 του Κανονισμού 8/1979 «Περί Ιερών Ναών και Ενοριών» (Α1/1980) ορίζει ότι : «Πόροι των

Ενοριακών Ι. Ναών είναι οι εξής : α) Αι εκ κηροπωλησίας εισπράξεις, β) Τα διατάσσας Ιεροπραξίας προσφερόμενα, γ) Αι εκ τυχόν δίσκων και κυτίων εισπράξεις, δ) Αι εξ εράνων εισπράξεις, ε) Δωρεαί, κληρονομίαι και κληροδοσίαι, στ) Αι πρόσοδοι εκ κινητής και ακινήτου περιουσίας αυτών, ζ) Προϊόν εκποιήσεως αφιερωμάτων. 2. α) Τα διά τας Ιεροπραξίας προσφερόμενα αποτελούν προαιρετικής των πιστών εισφοράς ... γ) Εκ της τελέσεως Ιεροπραξιών συνεισφοραί των πιστών εισπράττονται υπό του Ιερού Ναού διά διπλοτύπου Γραμματίου εισπράξεως εκ στελέχους θεωρουμένου υπό της Ιεράς Μητροπόλεως». Το άρθρο 6 ορίζει ότι : «1. Οι κατά το προηγούμενον άρθρον του παρόντος προβλεπόμενοι πόροι των Ενοριακών Ναών διατίθενται προς καταβολήν των υπό των Κανονισμών και Νόμων προβλεπομένων εισφορών, βάσει των ετησίων ακαθαρίστων εισπράξεων των Ναών, πλην των εδαφίων γ' και δ', υπέρ των οποίων αι καταβολαί πραγματοποιούνται βάσει των εγκεκριμένων ετησίων προϋπολογισμών τούτων, ήτοι: α) Υπέρ δημοσίου προς κάλυψιν της δαπάνης μισθοδοσίας των εφημερίων β) υπέρ Τ.Α.Κ.Ε. (...), γ) Υπέρ Μητροπολιτικού Γραφείου και της μισθοδοσίας του προσωπικού αυτού, (...) ζ) Υπέρ μισθοδοσίας του τακτικού και εκτάκτου προσωπικού του Ιερού Ναού, η) Υπέρ συντηρήσεως και λοιπών δαπανών του Ναού, θ) Υπέρ ... φιλανθρωπικών ... σκοπών ... ιβ) Υπέρ των εν γένει πνευματικών και ιεραποστολικών σκοπών της Ιεράς Μητροπόλεως. 2. Πάσαι αι αναγραφόμεναι εις τους Προϋπολογισμούς των Ιερών Ναών υποχρεωτικά και υπέρ τρίτων εισφοραί καταβάλλονται υποχρεωτικώς ανά τριμηνίαν, εισπράττονται δε εν περιπτώσει καθυστερήσεως, κατά τας διατάξεις περί εισπράξεως δημοσίων εσόδων, επί τη βάσει καταστάσεων, συντασσομένων υπό του Μητροπολιτικού

Συμβουλίου και θεωρουμένων, υπό του Δημοσίου Ταμείου». Το άρθρο 7 του ως άνω Κανονισμού, με τίτλο «Περί Εκκλησιαστικών Συμβουλίων», ορίζει ότι :

«1. Την διαχείρισιν, διοίκησιν και την εν γένει αξιοποίησιν της περιουσίας του Ιερού Ναού έχει το Εκκλησιαστικόν Συμβούλιον, αποτελούμενον: α) Εκ του Εφημερίου, ως προέδρου ... β) Εκ τεσσάρων λαϊκών μελών ...». Στο άρθρο 9 του ιδίου Κανονισμού ορίζεται ότι : «1. Το Εκκλησιαστικόν Συμβούλιον έχει την υπεύθυνον διαχείρισιν του Ι. Ναού, συντάσσει τον Προϋπολογισμό και Απολογισμόν των εσόδων και εξόδων αυτού ... 2. Πάσα πληρωμή δαπάνης του Ναού ενεργείται υπό του Ταμίου, επί τη βάσει εντάλματος πληρωμής εκ στελέχους ηριθμημένου και τεθεωρημένου υπό της Ι. Μητροπόλεως, υπογεγραμμένου υπό του Προέδρου του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου ... Εις το ένταλμα τούτο πρέπει να προσαρτώνται πάντα τα παραστατικά έγγραφα της δαπάνης. Δια την νομιμότητα των διατασσομένων πληρωμών ευθύνεται ο υπογράφων το ένταλμα Πρόεδρος, ο δε Ταμίας ευθύνεται και δια την νομιμότητα και το ακριβές της πληρωμής, εφαρμοζομένων εν αναλογία των σχετικών διατάξεων του Νόμου περί δημοσίου λογιστικού ... 3. Το Εκκλησιαστικόν Συμβούλιον αποφασίζει : α) Περί ανεγέρσεως Ναού ή ... συντηρήσεως του υπάρχοντος Ενοριακού ... β) Περί ... αξιοποίησεως της αστικής και αγροτικής περιουσίας του Ναού. γ) δ) Περί βοηθημάτων διά σκοπούς Εκκλησιαστικούς και Φιλανθρωπικούς και δι' Εκκλησιαστικά Ιδρύματα και συντήρησιν αυτών. ε) Περί πάσης δαπάνης εκτάκτου, αφορώσης εις τας εκκλησιαστικάς τελετάς.

Άπασαι αι ως άνω αποφάσεις χρήζουν εγκρίσεως εκ μέρους του Μητροπολιτικού Συμβουλίου».

7. Ο Κώδικας Δημοσίου Λογιστικού (ν. 2362/1995, Α' 247) στο άρθρο 54 ορίζει ότι : «1. Δημόσιος υπόλογος είναι όποιος διαχειρίζεται, έστω και χωρίς νόμιμη εξουσιοδότηση, χρήματα, αξίες ή υλικό που ανήκουν στο Δημόσιο ή σε ΝΠΔΔ καθώς και οποιοσδήποτε άλλος θεωρείται από το νόμο δημόσιος υπόλογος», στο δε άρθρο 56 ο ίδιος Κώδικας ορίζει ότι : «1. Έλλειμμα δημοσίου υπολόγου είναι οποιαδήποτε έλλειψη χρημάτων, αξιών και υλικού που διαπιστώνεται με τη νόμιμη διαδικασία στη διαχείρισή του, καθώς και οποιαδήποτε άλλη κατάσταση διαχείρισεως που θεωρείται έλλειμμα από το νόμο. Ως έλλειμμα θεωρείται και κάθε πληρωμή που : α) Δεν ανάγεται στην αρμοδιότητα του υπολόγου. β) Έγινε χωρίς τα προβλεπόμενα από τις ισχύουσες διατάξεις δικαιολογητικά. γ) Αφορά δαπάνες για τις οποίες δεν έχουν τηρηθεί οι νόμιμες διαδικασίες εκ μέρους του υπολόγου. δ) Έχει γίνει αχρεωστήτως από υπαιτιότητα του υπολόγου. ε) Είναι άσχετο με το σκοπό της διαχείρισεως».

8. Οι παρατεθείσες στις σκέψεις 6 και 7 διατάξεις, ερμηνευόμενες υπό το πρίσμα των όσων έγιναν δεκτά στις σκέψεις 4 και 5, έχουν την έννοια ότι για τα θέματα που δεν ρυθμίζονται από τον προεκτεθέντα (σκέψη 6) Κανονισμό εφαρμόζονται αναλογικά οι διατάξεις του δημοσίου λογιστικού, εφόσον πάντως έτσι εξυπηρετείται το δημόσιο συμφέρον, χωρίς να παραβιάζονται οι απορρέουσες από την αρχή της αναλογικότητας (σκέψεις 4 και 5) απαιτήσεις. Δεν υιοθετήθηκε η γενική παραπομπή στις περί δημοσίου λογιστικού διατάξεις ως προς τη ρύθμιση της ευθύνης των ασκούντων διαχειριστικές πράξεις μελών του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, καθόσον η διαχείριση της περιουσίας του ιερού ναού έχει ως κεντρικό γνώμονα την χρηστή διάθεση των πόρων του για την εκτέλεση της βασικής εκκλησιαστικής του αποστολής. Ο Πρόεδρος δε του

Εκκλησιαστικού Συμβουλίου είναι πρωτίστως πνευματικός και θρησκευτικός λειτουργός (βλ. ΣτΕ 3120/2002, 4548/1995, 507/1983, 4078/1979) και όχι συνήθης δημόσιος υπόλογος, του οποίου το κύριο έργο είναι η τακτοποίηση των λογαριασμών. Κατά συνέπεια και κατά την κρατήσασα γνώμη, για την προστασία του χρήματος των πιστών που προσφέρεται στους ιερούς ναούς πρέπει να προκύπτει, προεχόντως, ότι αυτό διατέθηκε από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο για θρησκευτικούς σκοπούς, ενώ εναπόκειται στο Εκκλησιαστικό Συμβούλιο και γενικότερα στην Εκκλησία της Ελλάδος τηρώντας την αρχή της διαφάνειας, να καταστήσει επωφελή τη διαχείριση των οικονομικών της, όπως τούτο απαιτείται από το χαρακτήρα του ρόλου της. Συνακόλουθα, ο έλεγχος των πολιτειακών οργάνων, συμπεριλαμβανομένου και του Δικαστηρίου τούτου, επί της διάθεσης των χρηματικών πόρων της Εκκλησίας όταν αυτοί προέρχονται από αυτοχρηματοδότησή της, είναι οριακός, τούτο δε προς διασφάλιση του απορρέοντος από τη θρησκευτική ελευθερία δικαιώματος της Εκκλησίας να χειρίζεται τα οικονομικά αυτής ζητήματα εντός του πλαισίου της περιορισμένης αυτονομίας που αναγνωρίζεται υπέρ αυτής με βάση την αρχή της αναλογικότητας.

9. Μειοψήφησαν οι Αντιπρόεδροι Σωτηρία Ντούνη, Μαρία Βλαχάκη, Αγγελική Μαυρουδή, Κωνσταντίνος Κωστόπουλος και οι Σύμβουλοι Δημήτριος Τσακανίκας, Κωνσταντίνος Παραθύρας και Ασημίνα Σακελλαρίου, οι οποίοι διετύπωσαν την ακόλουθη γνώμη: Με το άρθρο 3 παρ. 1 του ισχύοντος Συντάγματος που ορίζει ότι η Ορθόδοξη Εκκλησία της Ελλάδος «... Είναι αυτοκέφαλη, διοικείται από την Ιερά Σύνοδο των εν ενεργεία Αρχιερέων και από τη Διαρκή Ιερά Σύνοδο που προέρχεται από αυτή και συγκροτείται όπως ορίζει ο

Καταστατικός Χάρτης της Εκκλησίας, ...», καθιερώνεται το αυτοκέφαλο της Εκκλησίας της Ελλάδος, δηλαδή η διοικητική αυτοτέλεια αυτής για τις υποθέσεις της και την περιουσία της και η αυτονομία αυτής εντός όμως του συστήματος της «νόμω κρατούσης Πολιτείας», εντός δηλαδή του πλαισίου που θεσπίζει ο νομοθέτης με τους γενικούς ισχύοντες νόμους, σε συνδυασμό με τους ιερούς κανόνες και τις παραδόσεις της θρησκείας και τις αποφάσεις της Ιεράς Συνόδου της Ιεραρχίας (Ι.Σ.Ι.) και της Διαρκούς Ιεράς Συνόδου (Δ.Ι.Σ., βλ. Ε.Σ. Ολ. 196/2010). Στην έννοια των υποθέσεων, για τις οποίες η Εκκλησία της Ελλάδος και οι οργανικές υποδιαιρέσεις αυτής απολάβουν δικαίωμα πλήρους αυτοδιοίκησης έναντι του Κράτους, εμπίπτουν εκείνες που ανάγονται σε εσωτερικά και αμιγώς πνευματικού ή θρησκευτικού περιεχομένου ζητήματα, ήτοι αυτά που αφορούν στο δόγμα και τη λατρεία. Αντίθετα, δεν συνιστά αμιγώς «ιδία» υπόθεση αυτής η διαχείριση της εκκλησιαστικής περιουσίας και συνακόλουθα ο έλεγχος της διαχείρισης αυτής κατά την κείμενη νομοθεσία, για το λόγο ότι η Εκκλησία δεν είναι αμιγώς αυτοχρηματοδοτούμενη, αλλά και διότι διά της περιουσίας της η Εκκλησία επιτελεί σκοπό δημοσίου συμφέροντος. Ειδικότερα, πέραν της χρηματοδότησης ή επιχορήγησης που αυτή λαμβάνει από εθνικούς ή κοινοτικούς πόρους, σημαντικό μέρος των λειτουργικών της δαπανών και δη η μισθοδοσία των υπηρετούντων σε αυτή βαρύνει τον κρατικό προϋπολογισμό. Συγκεκριμένα οι αποδοχές των Εφημέριων [άρθρο 2 παρ. 2 του α.ν. 536/1945 (Α' 221)], οι αποδοχές των Αρχιερέων της Εκκλησίας της Ελλάδος από το έτος 1980 [βλ. άρθρο 8 παρ. 1 του ν. 1041/1980 και ν. 2606/1998], καθώς και οι συντάξεις ολόκληρου του κλήρου, που έως τότε καταβάλλονταν από τον καταργούμενο κλάδο σύνταξης του τέως Ταμείου Ασφαλίσεως Ορθοδόξου

Εφημεριακού Κλήρου της Ελλάδος (Τ.Α.Κ.Ε.), μετά την 1.1.1993 βαρύνουν τον κρατικό προϋπολογισμό [βλ. άρθρο 21 του ν. 2084/1992 (Α' 165)]. Για την κάλυψη της σχετικής δαπάνης μισθοδοσίας, κατά τον κρίσιμο στην προκειμένη υπόθεση χρόνο και μέχρι την κατάργησή του με το άρθρο 15 του ν. 3220/2004 (Α' 15), περιερχόταν στο Ελληνικό Δημόσιο το 35% των πάσης φύσης ακαθάριστων εισπράξεων των ενοριακών ναών, περιλαμβανομένων του προϊόντος τυχόν διενεργούμενων εράνων, των ποσών που υπό μορφή τακτικής εισφοράς καταβάλλουν οι πιστοί για οποιαδήποτε αιτία και των εισοδημάτων της ακίνητης περιουσίας των Ναών [άρθρα 2 παρ. 2 του α.ν. 536/1945 (Α' 226), 5 του ν.δ/τος 3559/1956 (Α' 221) και 5 α.ν. 469/1968 (Α' 162)], ενώ εισφορά εκ ποσοστού 7% αποδίδετο υπέρ του Τ.Α.Κ.Ε. [άρθρα 1 παρ. 4 και 2 παρ 1 του ν. δ/τος 228/1973 (Α' 284)] και ήδη κατά τον κρίσιμο χρόνο, μετά την κατάργηση του κλάδου σύνταξης αυτού με το άρθρο 21 παρ. 1 και 7 του ν. 2084/1992, υπέρ του Ταμείου Πρόνοιας Ορθοδόξου και Εφημεριακού Κλήρου της Ελλάδος (Τ.Π.Ο.Ε.Κ.Ε.). Κατ' αποτέλεσμα, η χρηστή διαχείριση των εσόδων των ενοριακών ναών είναι προέχουσα σημασίας, αφού το κράτος αφενός έχει νόμιμη προσδοκία για τη λήψη του ως άνω ποσοστού επί των ακαθάριστων εσόδων έκαστου ενοριακού ναού, αφετέρου η άσκηση του δικαιώματος αυτού εξαρτάται από την ορθή αποτύπωση της διαχείρισης των οικονομικών του ναού. Περαιτέρω, όμως, οι ως άνω εισφορές των πιστών (άρθρο 5 εδ. γ', δ' και ε' του Κανονισμού 8/1979), που αποτελούν σημαντικό μέρος της «αυτοχρηματοδότησης» τόσο των ενοριακών ναών όσο και της Εκκλησίας της Ελλάδος εν γένει, δεν συνιστούν απλά χρήματα ιδιωτών, αλλά κατατίθενται από τους πιστούς χωρίς αντάλλαγμα για δημόσιο σκοπό,

προκειμένου αυτοί να συνεισφέρουν στην κάλυψη των λειτουργικών δαπανών των ενοριακών ναών (όπως οι δαπάνες συντήρησης ή επισκευής, τοιχογραφίες, αγορά ιερών σκευών λατρείας κ.ά.), προεχόντως, όμως, για να ενισχύσουν το θρησκευτικό και φιλανθρωπικό έργο της Εκκλησίας της Ελλάδος εν γένει, με άγνωστους για αυτούς αποδέκτες, καθώς το έργο της Εκκλησίας επιτελείται προς όφελος της κοινωνίας και δεν περιορίζεται κατ' ανάγκη στα μέλη της (για την κτήση της ιδιότητας του μέλους της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ελλάδος βλ. Εγχειρίδιο Εκκλησιαστικού Δικαίου του Ιωάννη Κονιδάρη, εκδ. Σάκκουλα 2000, σελ 108 επ., 111), αλλά δύναται ν' αφορά ακόμη και αλλόθρησκους, μη μέλη της. Η ειδοποιός αυτή διαφορά της Εκκλησίας της Ελλάδας και του ρόλου που αυτή επιτελεί, έναντι των λοιπών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου σωματειακού χαρακτήρα που λειτουργούν προεχόντως υπέρ των μελών τους, αποτελεί την ετέρα δικαιολογητική βάση για την αναγκαιότητα του ελέγχου επί των οικονομικών της Εκκλησίας και τη δυνατότητα καταλογισμού υπέρ της Εκκλησίας και εις βάρος των εκκλησιαστικών υπολόγων των ελλειμμάτων που τυχόν διαπιστωθούν, κατ' εφαρμογή της ισχύουσας κοινής νομοθεσίας περί δημοσιονομικού ελέγχου αλλά και της εκκλησιαστικής νομοθεσίας, και τούτο χωρίς ο έλεγχος αυτός να θίγει το συνταγματικά κατοχυρωμένο αυτοδιοίκητο της Εκκλησίας της Ελλάδας, αφού δεν είναι έλεγχος σκοπιμότητας αλλά νομιμότητας. Τη διαφάνεια στη διαχείριση προκρίνει άλλωστε και ο ως άνω Κανονισμός (8/1979), ο οποίος, πλην άλλων, στα άρθρα 10 και 11 αυτού προβλέπει το δικαίωμα κάθε ενορίτη να υποβάλει ένσταση κατά του απολογισμού της ενορίας του. Ενόψει των ανωτέρω, οι διαχειριστές χρημάτων, αξιών ή υλικού των εκκλησιαστικών νομικών προσώπων και εν προκειμένω των

ενοριακών ιερών ναών της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ελλάδας, που συνιστούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (άρθρα 1 παρ. 4 ν. 590/1977 και 2 του Κανονισμού 8/1979), είναι δημόσιοι υπόλογοι κατ' άρθρο 54 παρ. 1 του ν. 2362/1995 και υπέχουν την ίδια με τους λοιπούς δημοσίους υπολόγους ευθύνη (άρθρο 56 παρ. 4 του ν. 2362/1995, βλ. Ε.Σ. Ολ. 725, 724, 723, 722, 721/2012, 753, 1026, 1025/2011, 196/2010), αφού ούτε οι διατάξεις του κανονικού δικαίου ούτε οι διατάξεις περί δημοσίου λογιστικού διακρίνουν την ευθύνη τους από αυτή των λοιπών δημοσίων υπολόγων. Ειδικότερα, κάθε πληρωμή δαπάνης ενοριακού ναού ενεργείται από τον Ταμία, επί τη βάσει εντάλματος πληρωμής υπογεγραμμένου από τον Πρόεδρο του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, στο οποίο πρέπει να προσαρτώνται τα εκάστοτε προβλεπόμενα από τις οικείες διατάξεις δικαιολογητικά (άρθρο 56 παρ. 1 περ. β' του ν. 2362/1995). Για τη νομιμότητα των πληρωμών ευθύνονται, ως υπόλογοι, τόσο ο Πρόεδρος του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, ήτοι ο εφημέριος του ενοριακού Ιερού Ναού (άρθρο 7 παρ. 1 στοιχ. α' του Κανονισμού 8/1979), όσο και ο ταμίας, κατ' αναλογία με τα ισχύοντα στο νόμο περί δημοσίου λογιστικού (κατά τον κρίσιμο χρόνο ν. 2362/1995), στο οποίο παραπέμπει το άρθρο 9 του ως άνω Κανονισμού. Είναι δε υπόχρεοι σε λογοδοσία και υποκείμενοι σε καταλογισμό σε περίπτωση διαπίστωσης ελλειμμάτων στη διαχείρισή τους (Ε.Σ. Ολ. 723/2012). Ως έλλειμμα δε νοείται, μεταξύ άλλων, κάθε έλλειψη χρημάτων, που εμφανίζεται στη διαχείριση του ενοριακού ναού και διαπιστώνεται κατά τη νόμιμη διαδικασία, ήτοι η επί το έλαττον αδικαιολόγητη διαφορά μεταξύ της ποσότητας των χρημάτων που έπρεπε να υπάρχει σε μία δεδομένη στιγμή, σύμφωνα με τα εξαγόμενα από τους τηρούμενους λογαριασμούς και με βάση τα νόμιμα

διαχειριστικά στοιχεία, και εκείνης που πράγματι υπάρχει (Ε.Σ. Ολ. 169/2005, 765/1998, 1051/1995). Η διαφορά αυτή επάγεται ισόποση ζημία του νομικού προσώπου, οπότε ο επιβαλλόμενος σε βάρος του οικείου υπολόγου καταλογισμός έχει χαρακτήρα αμιγώς αποκαταστατικό της ζημίας αυτής. Επίσης, έλλειμμα θεωρείται κατά νόμον κάθε πληρωμή που έγινε χωρίς τα προβλεπόμενα από τις ισχύουσες διατάξεις δικαιολογητικά. Τα μη νόμιμα διαχειριστικά στοιχεία δεν λαμβάνονται υπόψη και τα χρηματικά ποσά, για την εκταμίευση των οποίων εξεδόθησαν, συνιστούν ωσαύτως έλλειμμα (Ε.Σ. Ολ. 196/2010, 1716, 1717, 1718, 2335/2009, 1610/2008, 169/2005, 1912, 1913/1992), χωρίς να απαιτείται ως προϋπόθεση της δημιουργίας του και η επέλευση ζημίας (τυπικό έλλειμμα, βλ. Ε.Σ. Ολ. 4328, 1808/2014, 4934, 1983/2013). Δοθέντος δε ότι οι ισχύουσες δημοσιολογιστικές διατάξεις δεν παρέχουν ούτε στην περίπτωση του «τυπικού» ελλείμματος στα αρμόδια όργανα τη δυνατότητα να εκτιμήσουν τις ευθύνες του υπολόγου και να τον καταλογίσουν με μέρος μόνο του διαπιστωθέντος ελλείμματος, ανάλογο της διαχειριστικής του συμπεριφοράς, ανάλογο δηλαδή του εύρους της απόκλισης από τη νομιμότητα, ενδέχεται ο καταλογισμός που επιβάλλεται να μην τελεί σε εύλογη σχέση με τη συμπεριφορά που επέδειξε και να αντίκειται, ως εκ τούτου, κατά το μέρος που υπερβαίνει την εύλογη αυτή σχέση, στην απορρέουσα από την αρχή του κράτους δικαίου και ρητώς προβλεπόμενη πλέον στο άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος αρχή της αναλογικότητας (Ε.Σ. Ολ. 4328/2014, 4314/2013), πλην όμως η αντίθεση αυτή πρέπει να προβάλλεται ρητώς ενώπιον του Δικαστηρίου, και ειδικότερον πρέπει να προβάλλεται συγκεκριμένα αφενός σε τι συνίσταται η παραβίαση της εν λόγω αρχής, αφετέρου η διάταξη νόμου, η

οποία παραβιάζει την αρχή αυτή, δοθέντος ότι η αρχή της αναλογικότητας, η οποία οριοθετεί τον περιοριστικό του δικαιώματος νόμο, δεν εφαρμόζεται αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο παρά μόνο για τον έλεγχο συνταγματικότητας νόμων που περιορίζουν δικαιώματα του ανθρώπου (Ε.Σ. Ολ. 4328/2014).

10. Κατά τη μειοψηφούσα γνώμη του Συμβούλου Γεωργίου Βοΐλη, οι υπόλογοι διαχείρισης των Εκκλησιαστικών Νομικών Προσώπων υπέχουν κατά την άσκηση των διαχειριστικών τους καθηκόντων την ίδια με τους λοιπούς δημοσίους υπολόγους δημοσιολογιστική ευθύνη αφού καμία διάταξη ούτε της περί την Εκκλησία της Ελλάδος νομοθεσίας ούτε περί του δημοσίου λογιστικού διαφοροποιούν την ως άνω ευθύνη τους, υποχρεούμενοι και αυτοί να τηρούν όλους τους ισχύοντες εκκλησιαστικούς και δημοσιολογιστικούς κανόνες και σε περίπτωση παραβιάσεώς τους τυγχάνουν καταλογιστέοι για προκύπτοντα στη διαχείρισή τους ελλείμματα. Αναφορικά δε με την ισχύουσα και στο χώρο του δημοσιολογιστικού δικαίου συνταγματική αρχή της αναλογικότητας (Σ άρθρο 25 παρ. 1) αυτή δεν αναιρεί σε καμία περίπτωση την δημοσιολογιστική ευθύνη των υπολόγων (εκκλησιαστικών ή δημοσίων υπολόγων) ακόμη κι αν αποδεικνύεται ότι οι σχετικές δαπάνες έχουν πραγματοποιηθεί από τους υπολόγους αφού κάτι τέτοιο θα έθετε ουσιαστικά εκποδών όλο το πλέγμα της δημοσιολογιστικής και εκκλησιαστικής νομοθεσίας η οποία αποσκοπεί πρωτίστως στην διασφάλιση των συμφερόντων των ως άνω φορέων καθόσον θα καθιστούσε στην ουσία νόμιμες δαπάνες εκ μόνο του γεγονότος της πραγματοποίησής τους και ασχέτως από την τήρηση εκ μέρους των υπολόγων της σχετικής νομοθεσίας και κατ' αποτέλεσμα θα παρείχε την ευχέρεια στους υπολόγους να προβαίνουν σε όποιες δαπάνες θέλουν αυτοί χωρίς να τηρούν τις νόμιμες διαδικασίες και χωρίς να έχουν τα

αντίστοιχα προβλεπόμενα παραστατικά και αυτές οι δαπάνες να θεωρούνται νόμιμες εκ μόνο του γεγονότος της πραγματοποίησής τους, θέση που δεν βρίσκει έρεισμα ούτε στο Σύνταγμα ούτε στην κείμενη εκκλησιαστική και δημοσιονομική νομοθεσία και σε κάθε περίπτωση την κοινή δημοσιολογιστική λογική. Η ως άνω όμως συνταγματική αρχή της αναλογικότητας εφαρμοζόμενη ασφαλώς και στο χώρο του δημοσιολογιστικού δικαίου, κεντρικός πυρήνας της οποίας είναι η αναλογία μιας παράβασης και της επιβαλλόμενης γι' αυτήν κύρωσης ώστε να μην υπερακοντίζεται ο επιδιωκόμενος σκοπός και να μην επιβαρύνεται δυσανάλογα ώστε να εξοντώνεται οικονομικά σε σχέση με την γενόμενη παράβαση ο υπόλογος, μπορεί υπό προϋποθέσεις που σχετίζονται τόσο με την βαρύτητα της δημοσιονομικής παράβασης ή πλημμέλειας όσο και τις ιδιαίτερες συνθήκες υπό τις οποίες λειτούργησε ο υπόλογος και προέβη σε πραγματοποίηση μη νόμιμων δαπανών να οδηγήσει από το αρμόδιο δικαστήριο και εν προκειμένω από το Ελεγκτικό Συνέδριο μετά από στάθμιση των ως άνω στοιχείων σε μείωση του καταλογιστέου ποσού που μπορεί σε εξαιρετικές περιπτώσεις ήσσονος σημασίας παράβασης και άνευ οποιουδήποτε επιβλαβούς δημοσιονομικού αποτελέσματος να φθάσει έως την πλήρη εξάλειψή του και την ολοκληρωτική απαλλαγή του υπολόγου.

11. Στην υπό κρίση υπόθεση το Τμήμα που δίκασε δέχθηκε, κατά την ανέλεγκτη περί τα πράγματα κρίση του, τα ακόλουθα : Βάσει της .../7.8.2002 εντολής της Εκκλησιαστικής Οικονομικής Επιθεώρησης διενεργήθηκε στον Ιερό Ναό ... οικονομικός έλεγχος, που αφορούσε, μεταξύ άλλων, το χρονικό διάστημα από 1.1.1999 έως 31.12.2001, κατά το οποίο ο ήδη αναιρεσείων ... και ο ... είχαν την ιδιότητα του Προέδρου και Ταμία, αντίστοιχα, του οικείου

Εκκλησιαστικού Συμβουλίου. Μετά την ολοκλήρωση του ελέγχου, συντάχθηκε από τον Εκκλησιαστικό Επιθεωρητή η .../30.3.2005 έκθεση ελέγχου, όπως συμπληρώθηκε με τις .../20.7.2005 και .../14.9.2005 όμοιες. Σύμφωνα με τις διαπιστώσεις του ελέγχου, για την παρακολούθηση της οικονομικής διαχείρισης του Ιερού Ναού τηρούνταν εκτός από τα επίσημα και πρόχειρο βιβλίο, στο οποίο ουσιαστικά καταγράφονταν τα πραγματικά έσοδα και έξοδα του Ιερού Ναού. Ειδικότερα, με βάση τις εγγραφές του πρόχειρου βιβλίου, τα πραγματικά έσοδα και έξοδα του Ιερού Ναού, κατά την τριετία 1999 - 2001, ανήλθαν αντίστοιχα σε 104.500.722 και 102.164.718 δραχμές, ενώ στους οικείους απολογισμούς εμφανίζονταν ποσά ουσιαστικά μικρότερα, ήτοι 18.187.974 και 15.262.137 δραχμές. Στο ανωτέρω δε χρονικό διάστημα δεν περιλαμβάνεται το τρίμηνο Απριλίου, Μαΐου και Ιουνίου 2001, για το οποίο δεν υπήρχαν διαθέσιμα στοιχεία, καθώς το πρόχειρο βιβλίο είχε απολεσθεί. Την τήρηση της ως άνω παράτυπης πρακτικής ομολογούν και ο Πρόεδρος και ο Ταμίας του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου. Ειδικότερα, ο, στην από 15.9.2003 υπεύθυνη δήλωσή του προς τον Εκκλησιαστικό Επιθεωρητή, κατ' άρθρο 8 του ν. 1599/1986, αναφέρει, μεταξύ άλλων, ότι : «προκειμένου να ανοικοδομήσουμε το Ενοριακό Πνευματικό Κέντρο του Ι.Ν. ... εις την ... είχαμε συμφωνήσει τα μέλη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου να μην εμφανίζουμε όλα τα έσοδα (...) Ως προς το θέμα που με ρωτάτε για την έλλειψη αποδείξεων από τους εργολάβους και τους προμηθευτές υλικών, δεν μας έδιναν πρόχειρες αποδείξεις γιατί εφοβούντο τον έλεγχο της Εφορίας και δεν παίρναμε τιμολόγιο για την μη επιβάρυνση του έργου με Φ.Π.Α.». Συναφώς, στο από 12.3.2009 υπόμνημά του ενώπιον των Οικονομικών Επιθεωρητών και αναφέρει ότι : «θέλω

να σας δηλώσω υπεύθυνα ως ιερέας και με πλήρη επίγνωση των λαθών που μου αναλογούν, ότι δυστυχώς ήταν αναγκαίο κακό εκείνο τον καιρό το πρόχειρο βιβλίο, διότι ήμασταν αναγκασμένοι να δίνουμε το 35% εκ των ακαθαρίστων εσόδων στην εφορία και το 28% στη Ιερά Μητρόπολη (...). Περαιτέρω, ο, στην από 24.2.2008 ένορκη κατάθεσή του ενώπιον των ίδιων Οικονομικών Επιθεωρητών, ανέφερε, μεταξύ άλλων, ότι : «είχα ένα πρόχειρο βιβλίο στο οποίο κάθε μέρα έγραφα τα έσοδα και τα έξοδα» και ότι «επειδή θέλαμε να εξοικονομήσουμε χρήματα για την ανέγερση του Πνευματικού Κέντρου οι περισσότερες εισπράξεις και πληρωμές γινόντουσαν χωρίς τα προβλεπόμενα από τον νόμο δικαιολογητικά». Τελικά, ο έλεγχος του Επιθεωρητή κατέληξε στη διαπίστωση ότι ο ήδη αναιρεσείων Πρόεδρος του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και ο Ταμίας αυτού είναι αποκλειστικά υπεύθυνοι για τη δημιουργία ελλείμματος ύψους 46.159.805 δραχμών ή 135.465,27 ευρώ, προκληθέν από τη διενέργεια δαπανών μη καλυπτόμενων από παραστατικά του τότε ισχύοντος Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων (π.δ. 186/1992, ΦΕΚ Α' 84). Το έλλειμμα αυτό αναλύεται ως εξής : 1) Ποσό 16.153.000 δραχμών για την ανέγερση του Πνευματικού Κέντρου. Το συγκεκριμένο ποσό, με βάση τις εγγραφές του πρόχειρου βιβλίου, καταβλήθηκε στους (6.200.000 δραχμές), (1.000.000 δραχμές), (3.186.000 δραχμές), (1.270.000 δραχμές) και (300.000 δραχμές), ενώ ποσό 4.197.000 δραχμών καταβλήθηκε χωρίς αναφορά των στοιχείων των δικαιούχων (βλ. ιδίως τις σελ. 46, 47 και 98 της .../30.3.2005 έκθεσης ελέγχου). 2) Ποσό 3.484.822 δραχμών στην «... ΕΠΕ». Η καταβολή του ποσού αυτού, με βάση τις εγγραφές του πρόχειρου βιβλίου, στηρίχθηκε σε απλές αποδείξεις και σημειώματα (βλ. ιδίως τις σελ. 49, 50 και

100 της .../30.3.2005 έκθεσης ελέγχου). 3) Ποσό 3.400.000 δραχμών στην «... ΕΠΕ». Το συγκεκριμένο ποσό, με βάση τις εγγραφές του πρόχειρου βιβλίου, καταβλήθηκε τμηματικά και συγκεκριμένα στις 5.1.2000 (1.000.000 δραχμές), 9.5.2000 (500.000 δραχμές), 1.6.2000 (400.000 δραχμές), 1.7.2000 (500.000 δραχμές), 2.8.2000 (500.000 δραχμές) και 20.12.2000 (500.000 δραχμές), χωρίς να επισυνάπτονται τα νόμιμα παραστατικά (βλ. ιδίως τις σελ. 53-55 και 100 της .../30.3.2005 έκθεσης ελέγχου). 4) Ποσό 2.300.000 δραχμών στους αδελφούς Η καταβολή του ποσού αυτού έγινε με πρόχειρες αποδείξεις, χωρίς την επισύναψη των νόμιμων παραστατικών (βλ. ιδίως τις σελ. 50-53 και 100 της .../30.3.2005 έκθεσης ελέγχου). 5) Ποσό 6.600.000 δραχμών στον, για την αγορά πολυελαίων, κανδηλίων κ.λπ.. Η καταβολή του ποσού αυτού, με βάση τις εγγραφές του πρόχειρου βιβλίου, έγινε με πρόχειρες αποδείξεις (βλ. ιδίως τις σελ. 57-61 και 100 της .../30.3.2005 έκθεσης ελέγχου). 6) Ποσό 7.200.000 δραχμών στον για την προμήθεια καρεκλών κ.λπ.. Το ποσό αυτό, με βάση τις εγγραφές του πρόχειρου βιβλίου, καταβλήθηκε τμηματικά και συγκεκριμένα ποσό 1.500.000 δραχμών με πρόχειρη απόδειξη και το υπόλοιπο ποσό των 5.700.000 δραχμών μέσω των Τραπεζών ... και ... (βλ. ιδίως τις σελ. 61-64 και 101 της .../30.3.2005 έκθεσης ελέγχου). 7) Ποσό 7.021.983 δραχμών, που αναλύεται ως εξής : ι) σε 781.070 δραχμές, εκ του οποίου η καταβολή 323.120 δραχμών στηρίζεται σε απλά σημειώματα χωρίς στοιχεία δικαιούχου, ενώ ποσό 457.950 δραχμών καταβλήθηκε στους αδελφούς ... και ιι) σε 6.240.913 δραχμές, που αφορά διάφορα ποσά για μικρόφωνα, εικόνες, μοκέτες, ξυλουργό, Κουταλιέρη, πούλμαν, ανθοστήλη, στολισμό, συναγερμό, κουρτίνες, δίσκους, πετρέλαιο, κεριά, υφάσματα, δωδεκάνδηλα, ημερολόγια, πίνακα αλουμινίου,

πολυελαίους, κορδέλες, διάφορα αντικείμενα Ι. Ναού, δώρα – αφίσες, ευαγγέλια – κηροπήγια και ιερά σκεύη, το οποίο καταβλήθηκε χωρίς τα νόμιμα παραστατικά (βλ. ιδίως τις σελ. 89-94 της .../30.3.2005 έκθεσης ελέγχου και τις σελ. 1-4 της .../14.9.2005 συμπληρωματικής όμοιας). Εν συνεχεία, κατόπιν των .../2005 και .../11.7.2006 εντολών της Διεύθυνσης Επιθεώρησης Δ.Δ., Ν.Π. & ΔΕΚΟ του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, διενεργήθηκε από τους Οικονομικούς Επιθεωρητές και οικονομικός - διαχειριστικός έλεγχος στον Ιερό Ναό ... για τα έτη 1996 - 2002, ο οποίος ολοκληρώθηκε με τη σύνταξη της .../22.5.2009 έκθεσης ελέγχου, όπως συμπληρώθηκε – τροποποιήθηκε (ως προς τις προσαυξήσεις) με την .../2.7.2009 όμοια. Σύμφωνα δε με όσα αναφέρονται στο τμήμα της έκθεσης ελέγχου υπό τον τίτλο «Ελεγκτικές Ενέργειες», οι ως άνω Οικονομικοί Επιθεωρητές επισκέφθηκαν την Ι. Μητρόπολη ..., στην οποία υπάγεται διοικητικά ο Ιερός Ναός και, αφού προέβησαν σε έλεγχο των επίσημων βιβλίων, αναζήτησαν το πρόχειρο βιβλίο και τα φορολογικά στοιχεία για τις διάφορες προμήθειες και έξοδα, τα οποία δεν ανευρέθηκαν. Τους παραχωρήθηκε, όμως, φωτοτυπία του πρόχειρου βιβλίου από τον Εκκλησιαστικό Επιθεωρητή, την οποία ο ήδη αναιρεσείων και ο αναγνώρισαν και αποδέχτηκαν. Επίσης, εξέτασαν ενόρκως τον ήδη αναιρεσείοντα και τον και προέβησαν σε διασταυρώσεις με τη συνδρομή της Δ.Ο.Υ. ... στους αναφερόμενους στο πρόχειρο βιβλίο προμηθευτές, καθώς και σε επανέλεγχο των στοιχείων που χρησιμοποίησε για τον έλεγχό του ο Εκκλησιαστικός Επιθεωρητής Ο έλεγχος αυτός κατέληξε στην πλήρη υιοθέτηση των διαπιστώσεων του τελευταίου, καθιστώντας τις .../30.3.2005, .../20.7.2005 και .../14.9.2005 εκθέσεις αυτού αναπόσπαστο περιεχόμενο της

δικής τους έκθεσης ελέγχου. Ακολούθως, μετά την κοινοποίηση στον ήδη αναιρεσείοντα και στον της .../6.7.2009 πρόσκλησης για αναπλήρωση ελλείμματος, εκδόθηκε σε βάρος τους η .../4.9.2009 προσβαλλόμενη πράξη των Οικονομικών Επιθεωρητών, με την οποία καταλογίστηκαν, αλληλεγγύως και εις ολόκληρον, με το συνολικό ποσό των 303.812,43 ευρώ, που αντιστοιχεί σε έλλειμμα ύψους 135.465,27 ευρώ, το οποίο προκλήθηκε από την πληρωμή δαπανών μη καλυπτόμενων από παραστατικά του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων (π.δ. 186/1992), πλέον νομίμων προσαυξήσεων ύψους 168.347,16 ευρώ.

12. Ο ήδη αναιρεσείων και ο προέβαλαν ότι η προσβαλλόμενη καταλογιστική πράξη είναι μη νόμιμη, καθόσον βασίζεται αποκλειστικά στην .../30.3.2005 πορισματική έκθεση του Εκκλησιαστικού Επιθεωρητή, η οποία, όμως, έχει συνταχθεί από αναρμόδιο όργανο, διότι ο συντάκτης της, όπως ο ίδιος ομολογεί στην από 30.10.2007 ένορκη εξέτασή του ενώπιον του 20^{ου} τακτικού ανακριτή Αθηνών, είναι συνταξιούχος και προσφέρει τις υπηρεσίες του στην Εκκλησιαστική Επιθεώρηση αμισθί. Το δικάσαν Τμήμα απέρριψε τον λόγο αυτό με την αιτιολογία ότι ανεξαρτήτως της βασιμότητάς του, η προσβαλλομένη ερείδεται αυτοτελώς στην .../22.5.2009 έκθεση ελέγχου των Οικονομικών Επιθεωρητών και, όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με την .../2.7.2009 όμοια, η οποία συντάχθηκε μετά από πρωτογενή διαχειριστικό έλεγχο στα βιβλία (επίσημα και πρόχειρα) του Ιερού Ναού και με ενδελεχή έλεγχο των – κρίσιμων εν προκειμένω – εγγραφών του πρόχειρου βιβλίου, υιοθετώντας πλήρως τις διαπιστώσεις του Εκκλησιαστικού Επιθεωρητή. Ακολούθως, το Τμήμα έκρινε ότι δεν τίθεται ζήτημα ασάφειας ή αοριστίας των

εκθέσεων ελέγχου του τελευταίου (ιδίως της υπ' αριθμ. .../30.3.2005), όπως προέβαλαν οι τότε εκκαλούντες, καθόσον σε αυτές προσδιορίζεται επαρκώς η αιτία επιβολής του ένδικου καταλογισμού για κάθε επιμέρους κεφάλαιο ξεχωριστά, συνιστάμενη στη διενέργεια πληρωμής δαπανών χωρίς την επισύναψη των εκάστοτε προβλεπόμενων από το νόμο παραστατικών, ώστε οι τότε εκκαλούντες, σε κάθε περίπτωση, να έχουν τη δυνατότητα να αμφισβητήσουν τη νομική και ουσιαστική βασιμότητα των παρατυπιών που τους αποδίδονται. Περαιτέρω, κατά την κρίση του δικάσαντος Τμήματος, το γεγονός ότι ο έλεγχος περιορίστηκε στην τριετία 1999 -2001, ενώ η εντολή ελέγχου προς τον αφορούσε τα έτη 1996 - 2002, δεν θίγει τη νομιμότητα του επίμαχου καταλογισμού ούτε δημιουργεί, άνευ ετέρου, την εντύπωση μεροληψίας σε βάρος των τότε εκκαλούντων, στο μέτρο που, όπως αναλυτικά για κάθε κατηγορία δαπανών εκτέθηκε, οι διαπιστωθείσες από τον έλεγχο διαχειριστικές πλημμέλειες ανταποκρίνονται πλήρως στο πραγματικό της υπόθεσης. Απέρριψε δε ως αλυσιτελή τον ισχυρισμό των εκκαλούντων ότι ακολούθησαν με καλή πίστη την παγιωμένη πρακτική της τήρησης πρόχειρου βιβλίου, την οποία ακολουθούσαν όλοι οι Ιεροί Ναοί, διότι δεν συνδέεται με την επιβολή του ένδικου καταλογισμού. Αναφορικά με τα επιμέρους κεφάλαια του καταλογισμού, οι εκκαλούντες, δηλαδή ο ήδη αναιρεσείων καθώς και ο, προέβαλαν ότι όλες οι καταλογιζόμενες δαπάνες, ανεξαρτήτως της έλλειψης επίσημων παραστατικών, είναι πραγματικές και έγιναν προς εξυπηρέτηση των αναγκών του Ιερού Ναού. Ειδικότερα, ανέφεραν ότι οι πληρωμές προς τις εταιρείες «... ΕΠΕ», «... ΕΠΕ» και «ΑΦΟΙ ...» αποτελούν δαπάνες ανέγερσης του Ενοριακού Πνευματικού Κέντρου, δηλαδή για έργο που πραγματοποιήθηκε.

Επικαλέστηκαν μάλιστα και προσκόμισαν την .../18.1.2010 έκθεση εκτίμησης του Σώματος Ορκωτών Εκτιμητών, βάσει της οποίας η αξία του κτηρίου στις 31.12.2001 ανερχόταν σε 134.000 ευρώ. Προέβαλαν επίσης ότι οι πληρωμές προς τους και αφορούν στην προμήθεια πολυελαίων, κανδηλίων, καθισμάτων, προσκυνηταρίου και δεσποτικού, δηλαδή για δαπάνες που ουδείς αμφισβητεί ότι πραγματοποιήθηκαν, ενώ το ίδιο ισχύει και για τη δαπάνη των 7.021.983 δραχμών (για μικρόφωνα, εικόνες κ.λπ.), που αφορούσε στην κάλυψη λειτουργικών αναγκών του Ιερού Ναού. Το δικάσαν Τμήμα απέρριψε τον ισχυρισμό αυτόν ως αβάσιμο, με την αιτιολογία ότι η πραγματοποίηση των εν λόγω δαπανών δεν συνιστά λόγο απαλλαγής των εκκαλούντων από την ευθύνη τους ως υπολόγων, καθόσον κατά τις ρητές διατάξεις των άρθρων 56 παρ. 1 του ν. 2362/1995 και 9 του 8/1979 Κανονισμού της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος, η διενέργεια εκάστης δαπάνης Ιερού Ναού πρέπει να στηρίζεται στα εκάστοτε προβλεπόμενα από τις οικείες διατάξεις δικαιολογητικά, δηλαδή, εκτός των άλλων, στα προβλεπόμενα από τον ισχύοντα κατά τον κρίσιμο χρόνο Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων (π.δ. 186/1992), ήτοι τιμολόγιο, απόδειξη παροχής υπηρεσιών κ.λπ., προϋπόθεση που, στη συγκεκριμένη περίπτωση, όπως συνολόγησαν και οι εκκαλούντες, δεν πληρούται. Επιπλέον, το δικάσαν Τμήμα έκρινε ότι η ενδεχόμενη μη επέλευση ζημίας από τη διενέργεια των επίμαχων δαπανών για τον Ιερό Ναό, δεν δικαιολογεί – και αληθώς υποτιθέμενου του ισχυρισμού – την απαλλαγή των εκκαλούντων, αφού ο καταλογισμός του ελλειμματία υπολόγου δεν συναρτάται αναγκαίως με την ύπαρξη ή μη ζημίας. Ακολούθως, το δικάσαν Τμήμα έκρινε ότι δεν τίθεται εν προκειμένω ζήτημα αοριστίας της προσβληθείσας πράξης ως προς το σκέλος της

με το οποίο καταλογίζεται σε βάρος των εκκαλούντων το ποσό των 7.021.983 δραχμών, στο οποίο συμπεριλαμβάνεται και εκείνο των 781.070 δραχμών, καθόσον ο καταλογισμός κατά το κεφάλαιο αυτό – όπως και για τα λοιπά – στηρίχθηκε στις εγγραφές του πρόχειρου βιβλίου, για το οποίο οι εκκαλούντες ομολόγησαν ότι απεικόνιζε – αυτό και μόνο – την πραγματική οικονομική κατάσταση του Ιερού Ναού, ως προς το σκέλος των εσόδων και εξόδων (δαπάνες). Περαιτέρω, οι εκκαλούντες ισχυρίστηκαν ότι η μη λήψη επίσημων παραστατικών οφείλεται σε συγγνωστή τους πλάνη και σε κάθε περίπτωση ότι δεν βαρύνονται με δόλο ή βαρεία αμέλεια, δεδομένου ότι με την τήρηση του πρόχειρου βιβλίου και κάποιων, έστω ανεπίσημων, στοιχείων πληρωμών, δεν απέκρυσαν καμία δαπάνη του Ιερού Ναού. Το Τμήμα απέρριψε τον ισχυρισμό αυτό ως αβάσιμο, με την αιτιολογία ότι η βαρύτητα των αποδιδόμενων σε βάρος των εκκαλούντων παραβάσεων (μη λήψη των κατά περίπτωση νόμιμων παραστατικών για κάθε πληρωμή που διενεργούσαν), που ανάγονται στη μη τήρηση των πλέον στοιχειωδών καθηκόντων που είχαν ως Πρόεδρος και Ταμίας, αντίστοιχα, του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, καθιστούν αυτούς βαρέως αμελείς όσον αφορά στο προκληθέν έλλειμμα και δικαιολογούν την επιβολή σε βάρος τους – πλην του καταλογισθέντος ως ελλείμματος ποσού – και των προβλεπόμενων από τις διατάξεις του Κ.Ε.Δ.Ε. προσαυξήσεων. Τέλος, το Τμήμα έκρινε ότι η ευθύνη των εκκαλούντων προς αναπλήρωση του ελλείμματος, που προκλήθηκε από δικές τους διαχειριστικές πράξεις και παραλείψεις, είναι ανεξάρτητη και αυτοτελής έναντι της τυχόν ευθύνης που υπέχουν τα λοιπά μέλη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου. Ως εκ τούτου, ουδόλως επιδρά στη

νομιμότητα του ένδικου καταλογισμού το γεγονός ότι αυτός δεν επιβλήθηκε και σε βάρος των προσώπων αυτών.

13. Με τα δεδομένα αυτά, κατά την κρατήσασα στο Δικαστήριο γνώμη, το Τμήμα κρίνοντας ότι οι προβληθέντες από τον ήδη αναιρεσείοντα λόγοι έφεσης περί πραγματοποίησης των παράτυπων δαπανών που καταλογίστηκαν σε βάρος του για την εκπλήρωση των αναγκών της εκκλησιαστικής κοινότητας και συνεπώς, κατ' ορθή ερμηνεία του οικείου λόγου περί παραβίασης της αρχής της αναλογικότητας, είναι αβάσιμοι, καθόσον κατά τις διατάξεις των άρθρων 9 του Κανονισμού 8/1979 και 56 παρ. 1 του Κώδικα Δημοσίου Λογιστικού για την επιβολή του διοικητικού μέτρου του καταλογισμού αρκεί η διαπίστωση ότι οι δαπάνες δεν στηρίζονται στα εκάστοτε προβλεπόμενα δικαιολογητικά, εσφαλμένα ερμήνευσε και εφάρμοσε την προμνησθείσα διάταξη του Κανονισμού 8/1979, ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα των άρθρων 3, 13 παρ. 1 και 25 παρ. 1δ του Συντάγματος, σε συνδυασμό με το άρθρο 9 της ΕΣΔΑ. Ειδικότερα, εφόσον κατά τα γενόμενα δεκτά με την αναιρεσιβαλλομένη, οι επίδικες πληρωμές αφορούσαν σε διαχείριση αποκλειστικά ιδίων πόρων της ενορίας, η πραγματική διάθεση των οικείων ποσών για την εκπλήρωση θρησκευτικών σκοπών παρά τις διαπιστωθείσες λογιστικές παρατυπίες, συνιστά λόγο απαλλαγής του ήδη αναιρεσείοντος από τον καταλογισμό. Τούτο δε, διότι στο πλαίσιο του κατά το άρθρο 9 του προεκτεθέντος Κανονισμού δημοσίου ελέγχου της διαχείρισης της εκκλησιαστικής περιουσίας και της κατ' αναλογία εφαρμογής των οικείων διατάξεων περί δημοσίων υπολόγων του Κώδικα Δημοσίου Λογιστικού, ο προέχων σκοπός τόσο του διαχειριστικού ελέγχου, όσο και των καταλογιστικών διοικητικών μέτρων για την ανάκτηση των ποσών

συνίσταται στον έλεγχο εκπλήρωσης της εκκλησιαστικής αποστολής και τη διάθεση των πόρων για θρησκευτικούς σκοπούς και όχι στη διόρθωση των λογαριασμών, ενόψει των αρχών της δημοσιονομικής βιωσιμότητας και της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης που συνιστούν τη "ratio propositionum" της διευρυμένης ευθύνης των δημοσίων υπολόγων στα οικεία άρθρα του Κώδικα. Ως εκ τούτου, ο σχετικός λόγος αναίρεσης είναι βάσιμος. Κατά τα λοιπά, η εξέταση των λοιπών αιτιάσεων του αναιρεσείοντος, μεταξύ των οποίων και η το πρώτο ενώπιον του παρόντος Δικαστηρίου επίκληση της .../2013, ήδη αμετάκλητης, απόφασης του Α΄ Τριμελούς Εφετείου ..., με την οποία κηρύχθηκε αθώος των αξιόποινων πράξεων της παράνομης ιδιοποίησης ξένων κινητών πραγμάτων, οι οποίες αποτελούν και τη δικαιολογητική βάση της εις βάρος του εκδοθείσας καταλογιστικής πράξης, και υπό την εκδοχή ότι προβάλλεται παραβίαση της αρχής του τεκμηρίου αθωότητας (άρθρ. 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ), παρέλκει ως αλυσιτελής.

14. Κατά τη γνώμη όμως των Αντιπροέδρων Σωτηρίας Ντούνη, Μαρίας Βλαχάκη, Αγγελικής Μαυρουδή και Κωνσταντίνου Κωστόπουλου και των Συμβούλων Δημητρίου Τσακανίκα, Κωνσταντίνου Παραθύρα και Ασημίνας Σακελλαρίου, το δικάσαν Τμήμα με βάση τα εκτεθέντα σε προηγούμενη σκέψη, δεν έσφαλε κρίναν ότι δεν συνιστά λόγο απαλλαγής του καταλογισθέντος το γεγονός ότι πραγματοποιήθηκαν οι ως άνω δαπάνες, καθόσον αυτές δεν στηρίζονταν στα προβλεπόμενα από τις οικείες διατάξεις δικαιολογητικά, όπως είναι εκείνα που προέβλεπε ο ισχύων κατά τον κρίσιμο χρόνο Κώδικας Βιβλίων και Στοιχείων (π.δ. 186/1992), ήτοι τιμολόγιο και απόδειξη παροχής υπηρεσιών. Ορθώς δε έκρινε περαιτέρω ότι «το γεγονός ότι από τη διενέργεια των επίμαχων

δεν απέρρευσε, ενδεχομένως, ζημία για τον Ιερό Ναό, δεν δικαιολογεί – και αληθές υποτιθέμενο – την απαλλαγή των εκκαλούντων, αφού, όπως παγίως γίνεται δεκτό από το Δικαστήριο τούτο (Ολ. Ε.Σ. 1039/1995 ...), ο καταλογισμός του ελλειμματία υπολόγου δεν συναρτάται αναγκαίως με την ύπαρξη ή μη ζημίας». Τούτο δε διότι, κατά τη γνώμη της παρούσας μειοψηφίας, η τήρηση των κανόνων του λογιστικού αναφορικά με τη διεξαγωγή της ταμειακής διαχείρισης του οικείου ενοριακού ναού αποτελεί ουσιώδη διαδικαστικό τύπο που αποσκοπεί στη διαφάνεια της διακίνησης χρημάτων και την αποφυγή του κινδύνου διασπάθισης και παράνομης ιδιοποίησής τους, η εξωταμειακή δε διαχείριση των εσόδων αυτού αποτελεί μορφή διαχείρισης αποκλίνουσα από την τηρητέα διαδικασία που διαγράφεται στις οικείες δημοσιονομικές διατάξεις, διενεργείται κατά περιγραφή αυτών και είναι, ως εκ τούτου, μη νόμιμη. Με τη μη τήρηση των στοιχειωδών κανόνων χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης, η συμπεριφορά του ως άνω υπολόγου καθίσταται σε τέτοιο βαθμό παρεκκλίνουσα από αυτή του μέσου συνετού ανθρώπου και η απόκλιση από τη νομιμότητα τόσο μεγάλη, ώστε να μην δικαιολογείται περιορισμός του καταλογισθέντος σε βάρος του υπολόγου ποσού, κατ' εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας (πρβλ. Ε.Σ. Ολ. 2218/2014, 4934, 4689/2013, 2293, 506/2011), πολλώ δε μάλλον η πλήρης απαλλαγή αυτού. Σε κάθε δε περίπτωση, η εξέταση της παραβίασης της συνταγματικά κατοχυρωμένης στο άρθρο 25 παρ. 1 αρχής της αναλογικότητας προϋποθέτει ρητή επίκλησή της στα ενώπιον του Τμήματος κατατιθέμενα δικόγραφα, στα οποία θα αναφέρεται αφενός σε τί συνίσταται η παραβίαση της εν λόγω αρχής, αφετέρου η διάταξη νόμου, η οποία παραβιάζει την αρχή αυτή, δοθέντος ότι η αρχή της αναλογικότητας, η οποία οριοθετεί τον περιοριστικό του δικαιώματος

νόμο, δεν εφαρμόζεται αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο παρά μόνο για τον έλεγχο συνταγματικότητας νόμων που περιορίζουν δικαιώματα του ανθρώπου (Ε.Σ. Ολ. 4328/2014), περίπτωση, όμως, που δεν συντρέχει εν προκειμένω, καθόσον αφενός μεν δεν πρόκειται περί παραβίασεως ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αφετέρου δε ο αναιρεσείων δεν επικαλέστηκε ρητώς στην έφεσή του και στην κρινόμενη αίτησή του, κατά τον προεκτεθέντα τρόπο, την παραβίαση της αρχής αυτής.

Κατά την ειδικότερη γνώμη της Συμβούλου Ασημίνας Σακελλαρίου, ακόμη όμως και αν ήθελε γίνει δεκτό ότι τυγχάνει εν προκειμένω εφαρμογής η αρχή της αναλογικότητας, καίτοι η επίμαχη διαχείριση είναι εξωταμειακή και ο καθ' ου ο καταλογισμός υπόλογος βαρύνεται με βαρεία αμέλεια για την πρόκληση του ελλείμματος, τηρώντας διπλά βιβλία προκειμένου να αποκρύψει σε ποιο ύψος ανέρχονταν τα πραγματικά έσοδα του Ενοριακού Ναού, ο επιβληθείς σε βάρος του καταλογισμός δεν δύναται να περιοριστεί σε ποσό κατώτερο του 42% των ακαθάριστων πραγματικών εσόδων, που αντιστοιχεί σε εισφορές που πρέπει να αποδοθούν (ήτοι 35% εισφορά υπέρ δημοσίου προς κάλυψη της δαπάνης μισθοδοσίας των εφημέριων και 7% υπέρ Τ.Α.Κ.Ε. και ήδη κατά τον κρίσιμο χρόνο Τ.Π.Ο.Ε.Κ.Ε.), όπως τα ακαθάριστα έσοδα προκύπτουν από την καταλογιστική πράξη και την οικεία έκθεση ελέγχου, αφαιρουμένων των ποσών που έχουν ήδη αποδοθεί για την ίδια αιτία από τα δηλωθέντα ως ακαθάριστα έσοδα. Είναι δε, εξ αυτού του λόγου, δημοσιονομικά αδιάφορο εάν οι συντελεσθείσες δαπάνες είναι πραγματικές και έγιναν για την εξυπηρέτηση θρησκευτικών σκοπών, αφού αυτές, κατά τα ανωτέρω, συνιστούν έλλειμμα στη

διαχείριση του Ιερού Ναού και διενεργήθηκαν σε βάρος των αποδιδόμενων στο Ελληνικό Δημόσιο και το Τ.Π.Ο.Ε.Κ.Ε. εισφορών.

15. Κατά τη γνώμη του Συμβούλου Γεωργίου Βοΐλη, το δικάσαν Τμήμα, με βάση τα εκτεθέντα σε προηγούμενη σκέψη, ορθώς τις σχετικές διατάξεις ερμήνευσε και εφήρμοσε και ορθώς εκτίμησε το προσαχθέν αποδεικτικό υλικό αφού απ' αυτό, όπως εκτίθεται με την προσβαλλόμενη απόφαση, προκύπτει ότι έχουν συντελεσθεί εν προκειμένω κορυφαίες δημοσιονομικές παραβάσεις κατά την πραγματοποίηση των σχετικών δαπανών για τις οποίες τυγχάνουν καταλογιστέοι με το σύνολο αυτών ο αναιρεσείων και όσοι άλλοι είναι υπόλογοι γι' αυτές, μη αρκούντος, όπως προεκτέθηκε, με βάση την συνταγματική αρχή της αναλογικότητας του γεγονότος της πραγματοποίησής τους πράγμα που και αυτό δεν επιβεβαιώνεται ότι συνέβη ελλείψει οποιουδήποτε νόμιμου παραστατικού στοιχείου. Πλην όμως, η γνώμη αυτή δεν κράτησε.

16. Κατ' ακολουθία των ανωτέρω, η υπό κρίση αίτηση πρέπει να γίνει δεκτή κατά παραδοχή του σχετικού λόγου αναιρέσεως, να αναιρεθεί η 4414/2013 απόφαση του IV Τμήματος και να διαταχθεί η επιστροφή στον αναιρεσείοντα του παραβόλου που κατέθεσε για την άσκηση της υπό κρίση αιτήσεως αναιρέσεως (βλ. άρθρο 73 παρ. 4 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο – ν. 4129/2013, Α' 52).

17. Ακολούθως, πρέπει να διακρατηθεί και εκδικαστεί η από 1.3.2010 έφεση του εκκαλούντος κατά της .../4.9.2009 καταλογιστικής πράξης των Οικονομικών Επιθεωρητών της Οικονομικής Επιθεώρησης Αθηνών, να γίνει αυτή δεκτή κατά παραδοχή του σχετικού λόγου εφέσεως και να ακυρωθεί η προσβαλλόμενη καταλογιστική πράξη, καθόσον, ενόψει της κατάφασης από το

δικάσαν Τμήμα του ουσία βασίμου των, μη αντικρουσθέντων από τους εφεσίβλητους, πραγματικών ισχυρισμών του εκκαλούντος περί του τρόπου διάθεσης των παράτυπων δαπανών, δηλαδή για την εκπλήρωση αμιγώς θρησκευτικών σκοπών (βλ. σχετική αναφορά στην αναιρεσιβαλλομένη «Ωστόσο το γεγονός ότι οι εν λόγω δαπάνες πραγματοποιήθηκαν δεν συνιστά λόγο απαλλαγής των εκκαλούντων από την ευθύνη τους»), ο εκκαλών πρέπει, κατ' ορθή ερμηνεία των προμνησθεισών διατάξεων, να απαλλαγεί από τον επίδικο καταλογισμό.

18. Περαιτέρω, πρέπει να διαταχθεί η επιστροφή στον εκκαλούντα του παραβόλου που κατέθεσε για την άσκηση της υπό κρίση εφέσεως (βλ. άρθρο 73 παρ. 4 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο – ν. 4129/2013, Α' 52). Κατ' εκτίμηση δε των περιστάσεων πρέπει να απαλλαγούν οι αναιρεσίβλητοι από τη δικαστική δαπάνη του αναιρεσειόντος.

Για τους λόγους αυτούς

Δέχεται την υπό κρίση αίτηση.

Αναιρεί την 4414/2013 απόφαση του IV Τμήματος.

Διατάσσει την επιστροφή στον αναιρεσειόντα του παραβόλου της αίτησης αναίρεσης.

Διακρατεί και δικάζει την από 1.3.2010 έφεση του εκκαλούντος κατά της .../4.9.2009 καταλογιστικής πράξης των Οικονομικών Επιθεωρητών της Οικονομικής Επιθεώρησης Αθηνών.

Δέχεται την έφεση.

Ακυρώνει την .../4.9.2009 καταλογιστική πράξη των Οικονομικών Επιθεωρητών της Οικονομικής Επιθεώρησης Αθηνών.

Διατάσσει την επιστροφή στον εκκαλούντα του παραβόλου της έφεσης.

Και

Απαλλάσσει τους αναιρεσίβλητους από τη δικαστική δαπάνη του αναιρεσείου.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε στην Αθήνα, στις 21 Φεβρουαρίου 2018.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ

ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ ΘΕΟΤΟΚΑΤΟΥ

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΜΥΛΩΝΑ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ

Δημοσιεύθηκε σε έκτακτη δημόσια συνεδρίαση, στο ακροατήριο του Δικαστηρίου, στις 12 Δεκεμβρίου 2018.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ ΘΕΟΤΟΚΑΤΟΥ

ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ